

ПОЛІКУЛЬТУРНІСТЬ В СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА США.

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз полікультурного аспекту в системі початкової освіти України та США, виявлено спільні та відмінні риси полікультурної освіти молодших школярів.

Ключові слова: полікультурна освіта, початкова освіта.

Постановка проблеми. Україна – незалежна суверенна держава, з багатою історією та надбаннями. Саме на фоні становлення її як незалежної держави та входження до Європейського та світового співтовариства виникає нагальна потреба у міжетнічній, міжкультурній взаємодії. Центральним напрямком зовнішньополітичної діяльності України є плідна робота в Організації Об'єднаних Націй, в її спеціалізованих органах, установах, структурах, та міжнародних організаціях. Україна бере участь у роботі практично всіх органів та установ ООН, також є членом Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) та вносить свій вклад у вирішення проблем розвитку дітей у сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти полікультурної освіти розглядали у своїх дослідженнях В. Болгаріна, Л. Горбунова, В. Ковтун, І. Лощенова, А. Солодка, О. Мілютіна. Зокрема, дослідження полікультурності в контексті початкової освіти присутні у працях Бойченко В.В., Перетяги Л.Є., Волик Л.В..

Формулювання цілей статті. Отже, мета нашої статті – дослідити та порівняти наявність полікультурного аспекту в системі початкової освіти України та США.

Виклад основного матеріалу. Україна за сучасними стандартами є порівняно етнічно однорідною країною – етнічні українці становлять майже три чверті населення. Проте в багатьох місцевостях (здебільшого

прикордонних) компактно мешкають чимало іноетнічних груп (росіяни, угорці, румуни, молдавани, гагаузи, болгары, поляки, словаки тощо), а в окремих регіонах питома вага іноетнічних груп доволі помітна. Якщо в Тернопільській, Івано-Франківській, Волинській областях частка національних меншин не перевищує 3-5%, то в Луганській та Донецькій областях вона складає 48-49%. У Кримській автономії, де кількісно й культурно домінують росіяни, в ролі меншини виступають не лише татари, а й етнічні українці. Тож соціально-культурний склад населення України є значно складнішим. В наслідок такої різноманітності населення система освіти України потребує полікультурної спрямованості у вихованні підростаючого покоління.

Аналіз державних документів та підходів вітчизняних науковців до визначення поняття «полікультурна освіта» свідчить більше про національний, громадянський наголос в освіті, ніж полікультурний. На нашу думку, це зумовлено географічними та демографічними чинниками. Адже місце розташування України знаходиться майже у центрі Європи, расовий та етнічний склад населення становлять переважно люди з однаковим кольором шкіри, віросповідання. Отже, «полікультурна освіта» – це сукупність форм, методів, засобів, заходів, підібраних відповідно для успішної соціалізації та адаптації дитини в суспільстві.

Ми підтримуємо думку О. Мілютіної стосовно того, що: «інтеграція України в європейський простір, адаптація молоді до різноманітного культурного середовища, засвоєння загальнолюдських цінностей має відбуватися через засвоєння універсальних цінностей, притаманних багатьом культурам» [2, с.157]. Український науковець І.П.Гудзик відмітила: „Шкільне навчання має будуватися таким чином, щоб забезпечити учням відкритість до інших культур, передусім до української та тих етносів, що живуть поруч один з одним. Не менш важливо виховувати в середовищі титульної нації – в українців – толерантне, доброзичливе, зацікавлене ставлення до носіїв інших мов, культур, представлених в Україні” [1,с.13]. Як же здійснюється та

впроваджується полікультурна освіта в українській початковій школі на практиці, та що нам слід перейняти з досвіду США стосовно полікультурної освіти. Ми вдалися до порівняльного аналізу Державного стандарту початкової загальної освіти та Національних стандартів (National Standards) Сполучених Штатів. З метою кращого унаочнення подаємо результати цього порівняння у вигляді таблиці (Див. табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

«Полікультурна освіта» в Державному стандарті початкової загальної освіти в Україні і Національних стандартах США.

Полікультурна освіта школярів в освітніх галузях	Україна	США
"Мови і літератури"	Залучення до національної культури народу, мова якого вивчається;сприяння інтелектуальному, моральному, соціокультурному та естетичному розвитку особистості. Літературне читання ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності; формування в учнів соціальних, морально-етичних цінностей за допомогою художніх образів літературних творів; виховання потреби у систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання та загальнокультурного розвитку.	Розвиток розуміння та поваги до дивертисивності щодо мов, стилів та діалектів людей з різних культур, етнічних груп, географічних регіонів та верств населення.
Іноземна мова	Засвоєння елементарних відомостей про країну, мова якої вивчається.	Знання та розуміння інших культур, зокрема: взаємозв'язку між практикою та перспективою культури мови, яку вивчають.
"Природознавство"	Засвоєння традицій українського народу у	Ознайомлення з характерними рисами суспільства та змінами

	відносинах людини з природою.	у населенні.
"Суспільствознавство"	Виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до етносоціального та соціально-культурного середовища, здатна розуміти значення життя як найвищої цінності; розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві шляхом активного спілкування із соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, дотримання правил толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми у різноманітних життєвих ситуаціях;	Основи громадянства (Civics) ознайомлення з особливостями дивертисивного населення в США, зв'язок США з іншими націями; географія (Geography) – усі учні повинні розуміти як культура та досвід впливає на сприйняття людиною таких понять, як міста та регіони; розуміти фізичні особливості людей, притаманні їм залежно від проживання на певних місцевостях. Історія США (U.S History) - ознайомлення з фольклором та культурними надбаннями різних регіонів США та їхнім впливом на формування національного спадку; ознайомлення з винятковими атрибутами та історичним розвитком народів Африки, Азії, Європи та американців; головні відкриття науки та техніки, деякі економічні та соціальні феномени, про видатних науковців та винахідників світу.
"Здоров'я і фізична культура"	Розвиток в учнів активної мотивації дбайливо ставитися до власного здоров'я і займатися фізичною культурою, удосконалювати фізичну, соціальну, психічну і духовну складові здоров'я.	Впункті «Вплив на здоров'я» розглядається вплив культури на почуття та ставлення до власного здоров'я загалом.
"Математика"		Елементи полікультурної освіти ґрунтуються на принципі рівності. При складанні програм та навчальних планів з математики особлива увага приділяється саме походженню

		учнів (лінгвістичне, етнічне, расове, статеве, соціально-економічне) та його впливу на навчання дітей; внесок різноманітних культур до розвитку та удосконалення математики.
"Технології"		Розуміння етичних, культурних та суспільних понять відносно технологій.
"Мистецтво "		<p>Музика (music) Роль музики в історії та культурі: учні розпізнають на слух за жанром та стилем приклади музичних творів різних історичних періодів та культур; аналізують використання однакових музичних елементів у музичних творах різних народів світу; ототожнюють музику з повсякденним життям та її використання в певних сферах життя, ситуаціях; ідентифікують та описують роль музикантів (диригентів, співаків народних пісень, органіста) в різних музичних творах та культурах.</p> <p>Танці (Dance) Показ та розуміння танцю різних культур та історичних періодів: діти виконують народні танці різних культур; навчаються іншим танцям та навчають своїм з спільнот; пояснюють культурний та історичний зміст танцю.</p> <p>Театр (Theatre) Учні ідентифікують та порівнюють схожих героїв та ситуації в оповіданнях та драматичних творах про різноманітні культури, обговорюють як театр відображає життя.</p>

		<p style="text-align: center;">Образотворче мистецтво (Visual Arts)</p> <p>Розуміння образотворчого мистецтва в історії та культурі. Учні дізнаються, що образотворче мистецтво взаємопов'язане з історією та культурами; ототожнюють витвори мистецтва з певною культурою, періодом та місцем; демонструють як історія, культура та образотворче мистецтво можуть впливати одне на одного у створенні та дослідженні шедеврів</p>
--	--	---

Порівняльна таблиця свідчить, що в Державному стандарті початкової загальної освіти України полікультурний елемент повністю відсутній у таких освітніх галузях, як: «математика», «мистецтва» та «технології». В решти освітніх галузях полікультурний зміст освіти ґрунтується більше на національному, громадянському вихованні. В Національних стандартах освіти США полікультурному аспекту присутній в кожній освітній галузі та ґрунтується не лише на вихованні патріотизму до своєї країни, а й на вихованні толерантного ставлення до інших національностей, культур, міжкультурних відносин, заохочення інтересу до інших культурних груп. Аналіз змісту навчальних програм та план-конспектів уроків початкової школи свідчить, що полікультурна освіта здійснюється лише частково, основним змістом якої є виховання патріотизму, любові до свого рідного краю, його традицій, історії, норм, ідеалів, моральних цінностей. Тематика уроків відображає самотність українського народу. В українських початкових школах полікультурний аспект освіти частіше зустрічається на уроках читання та англійської мови. На уроках читання діти знайомляться не лише з історією свого краю, а й з історією різних країн світу (*Біблійні легенди, Міфи народів світу*), з устроєм життя та ментальності різних народів, етносів (*Життя простих дітей Америки (М. Твен «Чудовий маляр»*)). Але в

зміст підручників варто інтегрувати більше текстів полікультурного змісту. Тут ми цілком згодні з Перетягою Л. Є.. Згідно проведеного нею *контент-аналізу* матеріалів підручників початкових класів з позиції полікультурності, основну частину навчальних матеріалів орієнтовано на національну українську культуру, незважаючи на те, що майже всі дитячі колективи (за винятком створених виключно для представників певного етносу) – поліетнічні. І хоча в різній мірі елементи полікультурності все ж таки представлені у навчальних програмах та підручниках, але вони мають нецілеспрямований, несистематичний характер, що позитивно не сприяє формуванню в молодших школярів комплексних знань про національно-культурні особливості різних народів світу, про їхні досягнення. На думку Перетяги Л.Є., з метою підвищення ефективності соціалізації особистості в період структурних змін у соціумі необхідно впроваджувати полікультурну освіту, починаючи з початкових класів, через інтеграцію матеріалів полікультурного змісту в навчальний процес. Унаслідок цього виникає необхідність залучення додаткової інформації полікультурної спрямованості в процес навчання і виділення певного часу для позаурочних занять полікультурної спрямованості [3, с. 94]

На уроках з англійської мови полікультурний аспект освіти присутній на кожному занятті, при вивченні кожної теми, тематика предмета представлена інформацією про особливості країни, традиції, моральні цінності іноземної мови, яку вивчають діти.

Висновки. Порівнюючи полікультурну насиченість предметів для учнів початкової школи України та США, варто зауважити, що в Сполучених Штатах вже стало традицією наповнювати навчальний матеріал інформацією про дивертисивні групи людей відповідно до етнічного та культурного учнівського складу класу. Варто перейняти досвід США у застосуванні полікультурної освіти в навчальному процесі українських шкіл, але не перевантажувати програму полікультурною інформацією, а вводити її невеликими порціями на уроках, поєднуючи предмети спільною темою.

Література

1. Гудзик І.П. Поліетнічність країни та формування позитивного образу співвітчизника / Гудзик І.П. // Полікультурна освіта в Україні : зб. статей за матеріалами конференції „Полікультурна освіта в Україні: навчальні плани та підручники”. – К. : Міжнародний фонд „Відродження”, 1999. – С. 13.
2. Мілютіна О.К. Полікультурна освіта учнів середньої загальноосвітньої школи у Великій Британії : дис... канд. пед. наук: 13.00.01/ Ольга Костянтинівна Мілютіна. Житомир, 2008. – С.157.
3. Перетяга Л.Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів : дис... канд. пед. наук: 13.00.09/ Людмила Євгенівна Перетяга. – Харків, 2007. – С. 94.

Y.S. Bezukh. Multiculturalism in the system of elementary education of Ukraine and the USA.

Annotation. The article deals with the comparative analysis of multicultural education in the elementary education system of Ukraine and the USA, finds out the similar and opposite characteristics of multicultural education of elementary school students.

Key words: multicultural education, elementary education.

Ю.С. Безух. Поликультурность в системе начального образования Украины и США.

Аннотация. В статье произведен сравнительный анализ поликультурного аспекта в системе начального образования Украины и США, найдены одинаковые и различные особенности поликультурного образования младших школьников.

Ключевые слова: поликультурное образование, начальное образование.